

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

В статті розглянуто технологію організації самостійної роботи студентів, яка передбачає формування стану готовності до опрацювання матеріалу з дисциплін психолого-педагогічного спрямування. Завдання для самостійної роботи поступово ускладнюються від репродуктивних до творчих.

The article to the problem of forming students' rediness for selfeducation, which helps to make more active their cognitive activity.

Інтеграція України у європейській освітній простір ставить нові вимоги до підготовки фахівців у різних галузях господарства. Сьогодення вимагає оновлення як форм і методів роботи, так і змісту викладання у вищій школі. У той же час існують значні протиріччя між вимогами, що подаються до якості підготовки вчителя й кількістю годин, відведених на вивчення дисциплін. Тому значне місце у сучасній освіті належить самостійній роботі студентів, її вдалій організації та керівництву з боку викладача.

Процес формування теоретичних знань та набуття практичних вмінь і навичок під час опанування будь-якої дисципліни може бути ефективним лише внаслідок активної навчальної діяльності студента, прагнення його до самоосвіти.

Дослідження знаних науковців А.Алексюка, Б.Єсипова, І.Лернера, П.Підкасистого, М.Сметанського, А.Усової, Т.Шамової та інших показали, що залученню студентів до самостійної пізнавальної діяльності передують активне включення їх у навчальну роботу, яка організується викладачем. Студент знаходить у цій роботі привабливі для себе сторони. Важлива роль організатора самостійної роботи полягає в умілому, професійному впливі на пізнавальні інтереси, спрямованість, почуття, волю, емоційний стан студентів.

З огляду на це метою нашої роботи є дослідження технології організації самостійної роботи студентів, яка передбачає формування стану готовності до опрацювання матеріалу з дисциплін психолого-педагогічного спрямування.

У педагогічній науці самостійна робота студентів розглядається і як певний вид навчальної праці, який здійснюється під опосередкованим керівництвом і ретельним контролем викладача, але без його безпосереднього втручання; і як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності [1].

Організацію самостійної навчальної діяльності студентів можна і тепер віднести до педагогічної проблеми, вирішення якої пов'язано з ефективністю педагогічного процесу та наявністю зворотного зв'язку між викладачем і студентом.

Під час проведення занять з психолого-педагогічних дисциплін ми мали на меті не тільки передати студентам відповідний обсяг знань та вмінь, але й навчити їх самостійно керувати розвитком своєї особистості, враховуючи вимоги суспільства, які подаються до вчителя сучасної школи. Нами був проведений комплекс заходів для спонукання студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

При цьому ми мали на увазі, що поняття готовності особистості до виконання будь-якого виду діяльності характеризується її особливим внутрішнім станом, коли здійснюється певна робота з наявністю відповідних умов, а іноді створюються умови, які необхідні для успішного рішення поставленого завдання [4].

Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів під час опанування вузівськими курсами взагалі та вивчення дисциплін психолого-педагогічного спрямування зокрема передбачає наявність багатьох складових. Серед них виділяємо певний обсяг знань з предмету, які є первинними, базовими, початковими для самостійного розвитку особистості, фундаментом для подальшого навчання. Значну роль у такій діяльності студентів відіграє

мотивація та причини, що спонукають молодь до самовдосконалення. Це може бути як усвідомлення необхідності подальшого оволодіння знаннями, вміннями та навичками, так і самопереконавання у необхідності постійного оновлення знань, підвищення свого загальнонаукового й культурного рівня, що сприяє розвитку власної професійної позиції.

Важливими факторами для вміння внутрішньої самоорганізації пізнавальної діяльності є вибір оптимальних форм та здійснення планування самоосвіти, організація робочого місця, проведення самоконтролю.

Цілі, що поставлені перед дисциплінами професійно-педагогічного напряму підготовки, полягають не тільки у творчому опануванні основ наук і технологій, але й в оригінальній трансляції їх у навчальному процесі в школі або іншому навчальному закладі.

Теоретичне осмислення і практика викладання дисциплін психолого-педагогічного спрямування дозволили виявити загальну закономірність активізації пізнавальної діяльності студентів. Напруга інтелектуальних сил студентів здійснюється в основному під час створення проблемних ситуацій і вирішення завдань дослідницького типу. Практичні заняття визначають відношення студента до предмета вивчення, а це вимагає постійної самостійної роботи над навчальним матеріалом. Такі заняття несуть в собі цінність тільки в тому випадку, якщо студент буде кожного разу відкривати нове для себе.

Сутність практичних занять з психолого-педагогічних дисципліни дозволяє в якості основної ознаки прийняти вид і зміст діяльності, яка може бути організована на трьох рівнях – відтворювальному або репродуктивному, творчому і дослідницькому.

Враховуючи те, що рівень сформованості знань та вмінь студентів в групі не однаковий, під час організації самостійної діяльності студентам було запропоновано виконання завдань з різним ступенем складності згідно з дидактичним принципом доступності навчання.

Репродуктивні завдання передбачали підготовку відповідей на питання, які ставилися безпосередньо залежно від конкретної теми, написання повідомлень та рефератів. Для виконання творчого завдання необхідною умовою, наприклад, було складання структурно-логічної схеми вивчення окремої теми, параграфу або розділу, а також створення тестових завдань для контролю знань студентів. Дослідницькі завдання передбачали визначення та формулювання проблемної ситуації для конкретної теми, а також методичні рекомендації щодо її розв'язання.

Причому на різних етапах навчання для всіх студентів завдання ускладнювалися. І якщо під час організації самостійної роботи на початку вивчення дисципліни студентам з низьким рівнем навчальних досягнень пропонувалося виконання репродуктивних завдань, то надалі такі завдання ускладнювалися і включали елементи творчого рівня, тобто навчання здійснювалося з урахуванням дидактичних принципів систематичності і послідовності, свідомості й активності навчання.

Розкриваючи важливість самостійної роботи студентів, слід зазначити, що цей процес не позбавлений певних недоліків. Для усунення недоліків самостійної підготовки необхідно рекомендувати студентам самостійно оцінити глибину теоретичних знань та досконалість практичних вмінь, об'єктивно проаналізувати рівень підготовки, здійснити самоконтроль та взаємоконтроль. Безумовно, самоконтроль студентів слід віднести до одного з важливих етапів підготовки студентів до практичного заняття, але він не може вважатися гарантом повної та остаточної підготовленості. Тому особливу увагу необхідно приділяти контролю навчальних досягнень студентів на занятті, і методи його здійснення, на наш погляд, повинні бути різноманітними й ефективними.

З цією метою було підготовлено тестові питання для перевірки опанованого студентами теоретичного матеріалу. Ми запропонували студентам альтернативний метод самоконтролю - запитання і декілька варіантів відповідей, серед яких один (або більше) правильний. Якщо відповіді на ці питання не визивають утруднень, студент може вважати себе підготовленим до практичного заняття.

Аналіз результатів самоконтролю студентів показав, що він позитивно впливає на планування особистого бюджету часу, привчає до систематичної роботи з літературою, сприяє зміцненню теоретичних знань та активізації пізнавальної діяльності, підвищує рівень зацікавленості навчальним предметом.

Важливим аспектом успішного керівництва самостійною роботою студентів є необхідна кількість відповідних методичних розробок. Тому нами було розроблено й запроваджено у навчальний процес підготовки вчителя навчально-методичний посібник для студентів напряму 0101 “Педагогічна освіта” (форма навчання денна, заочна, екстернатна) “Видатні діячі української педагогіки другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.”.

Розробка вищевказаного навчально-методичного посібника здійснювалася з урахуванням наступних вимог [2, 3]:

1. Відповідність дидактичним принципам, у тому числі:

- науковість – відображення сучасних вимог до змісту дисципліни, відповідність стану розвитку педагогічної науки;
- системний підхід до змісту в цілому та за окремими темами;
- доступність – відповідність стиля викладення певному рівню інтелекту;
- наочність наданої інформації;
- відображення міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків.

2. Відповідність дидактичним функціям:

- організація навчальної діяльності студентів – наявність списку рекомендованої літератури до кожної теми, розробка питань для самостійної підготовки, різних видів завдань;
- формування прийомів розумової діяльності – розвиток загальнонаукових методів пізнання (аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, систематизації, узагальнення);
- формування мотиваційної сфери – розвиток потреби у вивченні дисципліни;
- огляд ролі даної дисципліни у формуванні гармонійно розвинутої сучасної особистості.

3. Відповідність виховній та світоглядній функціям:

- виховання, спрямоване на розвиток власної професійної позиції;
- розкриття основних світоглядних положень на основі провідних законів та теорій.

У навчально-методичному посібнику зміст кожної із запропонованих тем подано за єдиним планом, що включає: основні етапи життя і діяльності просвітника; список рекомендованої до вивчення літератури; питання для контролю; тематику рефератів.

Використання студентами даного навчально-методичного посібника дозволило сформуванню в них необхідні знання і вміння по засвоєнню теоретичного та практичного матеріалу розділу “Історія української педагогіки” курсу “Педагогіка”, підвищило ефективність проведення занять та підготовку до написання курсової роботи, спонукало їх до самостійного опанування навчального матеріалу.

Запропонована технологія організації самостійної роботи студентів з дисциплін психолого-педагогічного спрямування дозволяє, на наш погляд, підвищити зацікавленість студентів у їх вивченні, загальну успішність і якість знань і, головне, сприяють удосконаленню підготовки вчителя сучасної школи. У той же час проблема підвищення пізнавальної активності студентів під час їх самостійної роботи повністю не вирішена і потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с
2. Аспицкая А.Ф., Фоминых Ю.Ф. Проблема оценки качества учебников // Школьные технологии. – 1999. – № 1-2. – С. 277–280.

3. Ильина Т.А. Педагогика. – М.: Просвещение, 1984. – 496 с.
4. Райский Б.Ф. О комплексном подходе к формированию у школьников готовности к самообразованию // Самообразование школьников и развитие их личности. – Волгоград, 1976. – 136 с.
5. Рогинский В.М. Азбука педагогического труда. – М.: Высшая школа, 1990. – 112 с.

УДК 378

Бухтій М.В.

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПОНЯТТЯ ПРО ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОВНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ ЄДНОСТІ МІЖ КОМПОНЕНТАМИ ТЕКСТУ

У статті розглянуто основні засоби міжфразового зв'язку, що забезпечують семантичну єдність тексту (лексичний повтор, різноманітні засоби повторної номінації, відповідність дієслівних форм, сукупність слів певної семантичної групи, називні речення, риторичні питальні речення). Акцентується увага на методичних прийомах, що використовувались на заняттях з української мови з метою формування у студентів поняття про певні засоби відпрацювання практичних навичок структуризації тексту.

The article touches upon the problems of the major means of phrasal links, providing semantic unity of the text (lexical repetition, various means of secondary nomination, coinciding forms of the verbs, rhetorical interrogative sentences), methods of forming students' understanding the functional means of language directed on their knowing the fundamentals of structural analysis of the text.

В умовах розбудови України, утвердження її на міжнародній арені, закріплення української мови як державної, розширення процесів демократизації нашого суспільства постала настійна потреба зміцнення статусу української мови, забезпечення використання її в усіх сферах громадського і державного життя.

Нагальною потребою сьогодення є зміцнення статусу української мови в державному діловому спілкуванні. Саме на розв'язання цього завдання спрямоване вивчення курсу “Ділова українська мова” або “Українська мова професійного спрямування” у всіх ВЗО України.

Та як показує практика, програма цього курсу не може повністю задовольнити потреби майбутніх фахівців у знаннях і практичних умінь з української мови. Це пояснюється хоча б тим, що згаданий курс орієнтований на ознайомлення з особливостями офіційно-ділового стилю, а інші різновиди літературної мови залишаються поза увагою. Крім того, обмеженість цього курсу не дає можливості глибше подати матеріал про текст як основний вид спілкування, його семантику, структуру та засоби зв'язку між компонентами тексту.

Тому введення курсу “Сучасна українська літературна мова” (стилістичного спрямування) на I курсі спеціальності “Переклад” Інституту іноземної філології ХДУ сприяє поглибленню знань студентів про стилістичну систему української літературної мови та виробленню відповідних умінь і навичок формування текстів та їх стилістичного аналізу.

Матеріали цієї статті повністю ґрунтуються на власному досвіді, який певною мірою сформувався у процесі роботи з першокурсниками над визначеною темою. Вважаємо, що порушене питання є актуальним у сучасній практиці вищої школи, адже формування мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця завжди є пріоритетним у практичній діяльності педагога, зокрема перекладача.

Слід зазначити, що питанням вивчення тексту в школі й ВЗО приділяли увагу провідні вчені, зокрема І.Р.Гальперін, Л.І.Величко, І.П.Доблаєв, Л.М.Лосєва, В.Л.Рінберг,